

PKN moet losser komen van Israël?

Trouw wijdde in de krant van vrijdag 14 september maar liefst drie pagina's aan de band van de PKN met Israël. Een groep liberale theologen wil een discussie uitlokken over dit thema. Die discussie hoeft echter niet uitgelokt te worden, want die is al springlevend! Maar hoewel het al een van de meest besproken thema's is in de PKN, ga ik toch graag in op de uitnodiging tot verder gesprek.

Het betoog wordt grotendeels opgehangen aan het kerkordeartikel I-7, dat begint met de uitspraak "De kerk is geroepen gestalte te geven aan haar onopgeefbare verbondenheid met het volk Israël." Offringa zegt daarover: "Zo'n aparte plek is theologisch gezien niet alleen onnodig maar ook dubieus. Het suggereert een onderlinge afhankelijkheid die er niet (meer) is. Want het christendom is weliswaar uit het jodendom voortgekomen, maar het is er geen voortzetting van." Ik denk dat Offringa hier een denkfout maakt. Of je het christendom nu ziet als een dochterreligie van het jodendom (zoals Offringa schijnbaar doet), of als een zusterreligie waarbij het christendom en het nabijbelse jodendom beiden zijn voortgekomen uit de godsdienst van Israël, in beide gevallen blijft zo'n verwantschapsband bestaan. Je ouder blijft je ouder, en je broer of zus blijft je boer of zus, ook als de verhoudingen verstoord zijn geraakt en je uit elkaar bent gegroeid.

Offringa vindt verder de onopgeefbare band met Israël te specifiek, volgens hem moet de Kerk zich ook met andere religies verbinden. Ik onderschrijf de band met andere religies, met name – maar niet uitsluitend – met de zogenaamde Abrahamitische religies. De PKN heeft bijvoorbeeld ook een werkgroep "Ontmoeting met Moslims"

(<https://www.protestantsekerk.nl/actueel/dossiers/ontmoeting-met-moslims/ontmoeting-moslims>).

De band die we hebben met bijvoorbeeld de islam is echter mijns inziens wel echt van een andere orde dan die met het jodendom. Het grootste deel van onze Bijbel handelt over Gods handelen met Israël en over het bijzondere verbond dat Hij met dat volk heeft gesloten. Als volgelingen van Jezus zijn wij niet alleen leerling geworden van zijn door-en-door joodse leer, maar volgens Paulus zijn we zelfs "geënt op de edele olijfbom". Zo'n bijzondere relatie is er niet met enige andere religie.

Er is ook kritiek op de formulering van het kerkordeartikel, en een deel van die kritiek onderschrijf ik. Met name de term "volk Israël" roept vragen op. Ik heb echter geen goed alternatief. Nadere precisering zou als nadeel hebben dat wij als niet-joden zouden moeten bepalen wat de Bijbelse term inhoudt en wie daartoe behoort. Daar brand ik me liever niet aan, liever dan toch maar het Bijbelse begrip handhaven. De verwarring is trouwens ook minder groot dan Offringa suggereert. Er staat uitdrukkelijk "volk Israël" en niet "staat Israël". Toch lijkt Offringa te denken aan de staat, wanneer hij zegt "Slik je dan alles wat Israël doet kritiekloos?". Het is overigens een misverstand dat een onopgeefbare verbondenheid kritiek zou uitsluiten. Ik breng nog maar even de familiemetafoor in herinnering: je bent onopgeefbaar verbonden, maar neemt niet alles van elkaar voor lief.

De jaarlijkse Israëlzondag staat bij Offringa ook ter discussie. Hij vindt dat deze dag beter gewijd kan worden aan de verhouding tussen jodendom en christendom. Dat is ook precies de bedoeling geweest van meet af aan: een dag waarop de bezinning op de relatie van de Kerk met Israël centraal staat (<https://www.protestantsekerk.nl/themas/kerk-en-israel/israelzondag>). Je zou de naam kunnen wijzigen, maar de betekenis blijft hetzelfde, mits onder "jodendom" zowel het Bijbelse volk Israël wordt bedoeld als het huidige jodendom.

De discussie is, zoals Offringa zegt, zeer gepolariseerd "Iedereen geeft zijn eigen inhoud aan de teksten in de kerkorde en we praten er niet over, want anders komt er ruzie. Dat is ook zo, er kan ook gemakkelijk ruzie van komen. Maar niet als je er op een normale manier met elkaar over praat met goede argumenten, en niet je gelijk probeert te halen op basis van allerlei onderbuikgevoelens."

Om zo'n open en respectvol gesprek te faciliteren, organiseert de PThU tweejaarlijks in samenwerking met het Centrum voor Israëlstudies en gesteund door Kerk in Actie, Kerk en Israël, de Gereformeerde Zendingsbond en de Stichting tot Bevordering van Wetenschappelijk Onderwijs in de Judaïstiek, een studiemodule met de titel "Onopgeefbaar verbonden?!" voor predikanten van de PKN. Onderdeel van deze module is een twaalfdaagse studiereis naar Israël en de Palestijnse gebieden met o.a. ontmoetingen met representanten van uiteenlopende groeperingen. Ik nodig ds. Offringa en zijn geestverwanten van harte uit om volgende keer mee te doen!

Dineke Houtman is als bijzonder hoogleraar joods-christelijke relaties vanwege de Stichting tot Bevordering van Wetenschappelijk Onderwijs in de Judaïstiek verbonden aan de PThU.